

Iz pedagoške teorije i prakse

37.013.2
Stručni članak

Jasna Relja

Pedagog i razumijevanje roditeljske uloge u suvremenoj obitelji

Sažetak

Roditelji su prvi odgajatelji djeteta koje u šestoj godini postaje učenik osnovne škole, poznaju svoje dijete, skrbe o njegovu psihofizičkom razvoju. Roditelji i stručni suradnici pedagozi suraduju u interesu djeteta i razvoja njegovih potencijala. Pedagog pristupa roditelju kao partneru uvažavajući njegovu obiteljsku anamnezu, njegov socioekonomski status i njegove osobine ličnosti te ga nastoji uključiti u različite aktivnosti i projekte škole, ali i u individualni savjetodavni rad za dobrobit njegova djeteta. Tada nastupaju i kao edukatori i kao voditelji savjetovanja. Pedagog je i dobar poznavatelj društvenih uvjeta koji utječu na obitelj i odgoj te položaj djeteta u obitelji. Pedagog je i profesionalac koji poslove suradnje s roditeljima obavlja u skladu s Etičkim kodeksom pedagoga i Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. Stručni suradnik pedagog u suradnji s roditeljima povezuje školske i obiteljske vrijednosti, upoznaje roditelje s radom škole, educira i uključuje roditelje u njezin rad te ih vodi u pedagoškom savjetovanju.

Ključne riječi: obitelj, roditeljska uloga, školski pedagog

Roditeljska uloga u suvremenoj obitelji

Sve veće promjene u društvu koje idu k prebacivanju pojedinih uloga s obitelji na društvene institucije kao što su škola, vrtići, socijalni rad i sl., dovode do toga da učitelji i stručni suradnik postaju i socijalni djelatnici.

Razvoj društva zadnjih 60 godina donio je nekoliko velikih promjena u obitelji koja se transformirala od tradicionalne u modernu i postmodernu obitelj. Te promjene Yankelovich (1994) zanimljivo naziva "divovske ploče kulture koje se nemilosrdno pomiču i izazivaju u našim životima ogromne poremećaje". Te promjene su sljedeće:

- migracije nakon Drugog svjetskog rada uzrokovane teškom gospodarskom situacijom u mnogim zemljama Europe, Trećeg svijeta, utječu na miješanje različitih kultura i životnih stilova, te međusobne utjecaje i prilagođavanje na nove kulture

- zapošljavanje obaju roditelja također donosi kao promjenu rat i teška gospodarska situacija u mnogim zemljama koje je imalo svrhu pomoći obiteljima da izađu iz siromaštva; no danas zaposlenost obaju roditelja ima drukčiju ulogu – ona predstavlja samoostvarenje kroz posao i karijeru obaju roditelja

- oba roditelja ima drukčiju ulogu – ona predstavlja samoostvarenje kroz posao i karijeru oba roditelja

- zbog karijere i samoostvarenja roditelja sve je manji broj djece u obiteljima, što utječe na dinamiku odnosa unutar obitelji; tako jedno dijete ili dvoje djece nema priliku uz višebrojnu obitelj stjecati primarna i direktna socijalna iskustva

- sve veći utjecaj medija na život djece koja često ostaju sama kod kuće dok su roditelji zaposleni te tako mediji preuzimaju ulogu "trećeg roditelja"; utjecaj medija negativno se odražava i na psihofizički razvoj djece jer zbog prevelikog broja neprimjerenih informacija djeca primaju ponašanje koje se očituje kao manjak koncentracije, pažnje, strpljenja, hiperaktivnost, bezvoljnost i različite druge oblike poremećaja u ponašanju; dječji mozak ne može preraditi sve prikupljene informacije, nema adekvatnog modela identifikacije te je neprilagođenost i zbunjenost djece u današnjem "svijetu odraslih" prevelika; u takvom svijetu nema mjesta za djecu jer su hedonizam, zabava i egoizam okupirali odrasle, a u cilju zadovoljenja gesla "samo jednom se živi"

- ubrzani tempo života i davanje prednosti ostvarenju materijalnih vrijednosti u obiteljima stavlja u drugi plan duhovne vrijednosti, suradnju i zajedništvo među članovima obitelji

- pad društvenih i moralnih vrijednosti snažnijim razvitkom demokratskog društva, pluralizma i slobode izbora loše utječe na obitelji i djecu zbog nedostatka uzora i ideje o pravobiti života

- prevelikim utjecajem ideja i literature za bolje roditeljstvo, porukama za bolji odgoj djece koje nalazimo u žutoj štampi i televiziji, roditelji su izgubili prirodenu roditeljsku intuiciju za odgoj svoje djece

- prevladavajući odgojni stil u obiteljima je permisivni odgojni stil (popustljivost, nepostavljanje granica u odgoju) koji kod djece ne razvija odgovornost, samostalnost, poštovanje prema drugima, solidarnost i kreativnost.

Roditelji rođenjem djeteta preuzimaju na

sebe veliku odgovornost, odgoj i odrastanje mladog bića u odgovornu jedinku sposobnu za zdrav i sretan život, koja će biti uspješan član svoje zajednice i društva u cjelini.

Sreća je važna za zdrav psihički život, za lakše rješavanje problema i uopće za uspješnu komunikaciju. Sreća je nusproizvod uravnoteženoga, raznolikoga i zadovoljavajućeg života koji ispunjava čovjekove potrebe (Perry Good, 1991). Osnovne čovjekove potrebe: ljubav, moć, zabava, sloboda moraju biti zadovoljene da bi dijete bilo sretno. Za sreću djetetu je potrebna ljubav odraslih, njegovih roditelja. Potreba djeteta da bude voljeno izuzetno je važna za njegov psihički razvoj. Ljubav je uvjet zdrave ličnosti djeteta koja ima dovoljno samopouzdanja, osjećaja pripadnosti, sigurnosti i topline. Hladna obiteljska sredina onemogućava djetetov stabilan emocionalni i socijalni razvoj. Koliko je ljubavi potrebno djetetu? Ljubav mora imati granicu. Ona ne znači zadovoljavati svaku želju djetetu, niti previše zaštite, previše pohvala i poklona. Ona predstavlja jednak omjer ljubavi i zahtjeva i postavljanje granica.

Pitanje moći u obitelji češće se iskazuje kao roditeljska moć nad djetetom. Odrasli često zlorabe svoju moć nad djecom kada dijete mora bezrezervno slušati sve "dobronamjerne" upute i savjete svojih roditelja (dijete mora oblačiti ono što se roditelju sviđa, stariji mogu nešto bolje i kvalitetnije napraviti i sl.). Previše moći nad djetetom stvara nesamostalno i nesigurno dijete bez vlastitog mišljenja i s lošom slikom o sebi, bez inicijative i odgovornosti. Slično je i sa zadovoljavanjem potrebe slobode. Roditelji u najboljoj namjeri da budu dobri roditelji pretjeruju u pomaganju svojoj djeci u svim mogućim

obvezama, tako da djeca od svih potreba najslabije imaju zadovoljenu potrebu za slobodom.

Potreba za zabavom često je svedena, posebno u gradskim sredinama, uz televizor, kompjutor, mobitel te rijetka pojedinačna druženja, a često i na tulume na kojima se koriste različita sredstva ovisnosti kao poticaj druženja. Igra je najvažnija dječja potreba kojom dijete razvija svoje sposobnosti i ličnost, te zadovoljava socijalne, emocionalne i fizičke potrebe.

U današnjem vremenu dječja igra posebno djece osnovnoškolske dobi nije dovoljno poticajna od strane odraslih (igranje na zraku, trčanje, penjanje, skakanje, hodanje, vožnja biciklom, grupne igre na zraku). Mnoga djeca pored mnogobrojnih izvanškolskih obaveza nemaju vremena za igru i zabavu. Ali i stil života orijentiran na digitalnu tehnologiju izbacio je igru iz obiteljskog i dječjeg života. Zato je obaveza pedagoga upoznati roditelje sa značenjem fizičke aktivnosti djece na njihov cjelokupni psihofizički razvoj. Fizička aktivnost i igre na zraku potiču kognitivne sposobnosti djetetova mozga i na taj način utječu na sposobnosti učenja i usvajanja nastavnih sadržaja. Posebno treba istaknuti značaj fizičke aktivnosti na razvoj mozga i procese učenja te korisnost tehnike Brain Gyma (Dennison, 2007). Neuroznanost ističe presudan utjecaj fizičke aktivnosti u djece na razvoj dječje sposobnosti govora, čitanja, pisanja, računanja i koncentracije (Rajović, 2017).

U predškolskoj dobi igre na zraku dječja su potreba koja potiče dječji psihofizički razvoj, a u ranoj školskoj dobi trebaju i dalje, bez obzira na školske obaveze, ostati prva dječja potreba

koja razvija dječje sposobnosti učenja te utječe na pozitivan socijalni i emocionalni razvoj. U igri djeca uče razgovarati, rješavati probleme, upoznaju vršnjake i njihove osjećaje i razmišljanja, uče se nositi s različitim emocijama do kojih dolazi u vršnjačkim odnosima.

Dječje igre poput penjanja, ljuljanja, okretanja, trčanja, preskakanja, vrtnje gotovo su danas zaboravljene i zamijenile su ih tzv. igre pred kompjutorom koje obično traju satima i koje ne bi trebalo zvati igrama. Kompjutor bi trebao ostati za dijete izvor obrazovnih sadržaja, a ne primarni izvor zabave i igre. Prevelika briga roditelja da u se u fizičkim igrama dijete ozlijedi ili uništi odjeću nije opravdana. Dijete ozljedama i porazima uči biti organizirano, pažljivo, koncentrirano da mu se slično ne ponovi idući put.

Roditeljima je potrebno dobro objasniti značaj igre i sporta za razvoj njihova djeteta i napraviti plan promjena životnih uvjeta odrastanja djeteta u obitelji. Redovita igra na zraku, fizička aktivnosti ili sport pozitivno utječu i na dijete s bilo kojom vrstom teškoća u osnovnoj školi. Ono utječe na razvoj samopouzdanja, lakšeg usvajanja pravila grupe, poštivanja pravila, navika odgovornosti, sposobnosti koncentracije te sposobnosti učenja. Roditelji ubrzo shvate na primjeru svog djeteta, kad ga uključe u neku sportsku aktivnost, značaj igre za njihovo dijete i koje mu dobrobiti donosi.

Igra i sport utječu i na kvalitetnije provođenje vremena djeteta i cijele obitelji te utječu na fizičko i mentalno zdravlje djeteta i roditelja.

Mentalno ili psihičko zdravlje briga je o

djetetovim osjećajima. Roditelj treba voditi jednaku brigu o mentalnom zdravlju djeteta kao i o njegovom fizičkom zdravlju. Mentalno je zdravlje sastavni dio općeg zdravlja osobe, a predstavlja važan izvor snage i sigurnosti za dijete i obitelj. Osoba dobrog mentalnog zdravlja je zadovoljna, pozitivna, sposobna zasnovati obitelj i biti sretna u obitelji, biti dobar roditelj, prihvaćati druge ljude, sposobna je stvarati i održavati prijateljstva, produktivna je na radnom mjestu i dobro se nosi sa životnim nedaćama i stresovima.

Nebriga o mentalnom zdravlju djeteta dovodi do depresije, nezadovoljstva, dosade, nemotiviranosti, gubitka elana za život i nerazvijanja svih potencijala ličnosti djeteta.

Na dobro mentalno zdravlje djeteta utječu:

- pozitivni osjećaji / emocije: ljubav, optimizam, sreća, veselje, nesebičnost, suosjećajnost, strpljivost, hrabrost, zadovoljstvo, ponos
- pozitivna ponašanja: pravednost, poštenje, iskrenost, odgovornost, samostalnost, marljivost, savjesnost, poštovanje drugih, solidarnost i sve druge moralne vrijednosti
- dovoljno sna i odmora
- fizička aktivnost: igra na zraku, šetnja, kućanski poslovi, sport
- zdrava prehrana: raznolika, zdrava, kuhani obroci.

Kod negativnih emocija, koje se uvijek dogode u dječjem i roditeljskom životu, potrebno je naučiti smanjiti intenzitet negativnih emocija tako da se smanji fiziološka napetost organizma (fizičkom aktivnošću i vježbama), zamijeniti negativne misli pozitivnima i naučeno primijeniti u novoj situaciji.

Za dobro mentalno zdravlje važno je razvijati i emocionalnu inteligenciju djeteta. Ona se odnosi na razumijevanje svojih i tuđih emocija te uspješne odnose s drugim ljudima. Emocionalno inteligentno dijete uspješno i dobro surađuje s drugima, poštuje sebe i druge. Emocionalna inteligencija podrazumijeva:

- **prepoznavanje vlastitih emocija**, shvaćanje kako naše emocije utječu na naš rad i postupke

- **pravilno nošenje s emocijama** – razvoj samokontrole

- **rješavanje problema** uz kontrolu emocija, tolerancija na frustraciju dok se ne dostigne zadani cilj, razvoj nade i optimizma

- **empatiju** – prepoznavanje i razumijevanje emocija kod drugih

- **socijalne vještine** – nošenje s emocijama u društvenim situacijama, razvoj skladnih odnosa s drugima, razvoj osjećaja za tuđe potrebe i želje.

Dijete odgojem pripremamo za život u zajednici, od vrtića, škole, društva vršnjaka do svijeta rada i zaposlenja te je razvoj emocionalne inteligencije važan za njegovo uspješno društveno funkcioniranje. Pedagog u neposrednom radu s učenicima i roditeljima brine o mentalnom zdravlju učenika, socijalnom i emocionalnom razvoju koristeći različite vježbe u skladu s metodikom rada pedagoga (Relja, 2016, 2017).

Roditeljstvo – najznačajnija uloga u životu čovjeka

Rodenjem djeteta obitelj preuzima na sebe odgovornu i zahtjevnju ulogu odgajatelja i pre-

nositelja civilizacijskih tekovina određene sredine i društvene zajednice na novog člana zajednice i želi ga pripremiti za samostalan i odgovoran život u budućnosti. Roditelji tijekom čitavog razdoblja djetetova odrastanja uče o djetetu i s djetetom, prilagođavaju mu se i nastoje ga odgajati i upoznati. Roditeljske odgojne vještine su vještine koje pomažu roditeljima u odgoju njihova djeteta, a to su:

- roditeljska bezuvjetna ljubav

- poštovanje u obitelji

- moralne vrijednosti u obitelji

- obiteljski razgovori: verbalna i neverbalna komunikacija – umijeće slušanja -

- aktivno slušanje – komunikacijska vještina kojom potičemo razgovor i razumijemo osjećaje i potrebe druge osobe, slušanje s poštivanjem i razumijevanjem, npr. Pričaj mi o tome. / Htjela bih čuti nešto više. / To izgleda da je tebi važno.

Važnost emocionalne inteligencije u odgoju

Emocionalna inteligencija predstavlja sklop više sposobnosti - sposobnost samorazumijevanja, samokontrole, samouvjerenosti, sposobnost empatije. Emocionalna inteligencija nije suprotna, već samo komplementarna sposobnost u odnosu na racionalnu inteligenciju. Prema Golemanu (1994) model emocionalne inteligencije sastoji se od nekoliko komponenti:

- samosvijest - sposobnost "čitanja" vlastitih emocija i shvaćanje kakav utjecaj imaju na okolinu

- osobno donošenje odluka - proučavanje vlastitih postupaka i poznavanje posljedica

- upravljanje osjećajima - spoznavanje što je podloga osjećaja

- prevladavanje stresa - naučiti opuštanje se i razumjeti važnost opuštanja
- empatija - razumijevanje tuđih osjećaja i uvažavanje različitosti mišljenja
- komunikacija - razgovarati o osjećajima s razumijevanjem i biti dobar slušatelj
- samootkrivanje - razumijevanje potrebe za otvorenosti i povjerenjem, naučiti kada i kako govoriti o svojim osjećajima
- pronicljivost - prepoznavanje obrazaca u osobnom i životu drugih ljudi
- samoprihvatanje - umjeti prihvatiti svoje mane, umjeti cijeniti svoje vrline
- osobna odgovornost - preuzeti odgovornost i umjeti prepoznati posljedice osobnih odluka i reagiranja
- samopouzdanje - umjeti izložiti svoje brige i osjećaje bez ljutnje i pasivnosti
- grupna dinamika - spoznati kada pratiti, a kada voditi
- miroljubivo rješenje sukoba.

Emocionalna inteligencija dijelom se stječe genetskim nasljeđem, ali značajnim dijelom procesom učenja. Emocionalna inteligencija podređuje emocije umu. Iako se govori o suradnji uma i emocija, naglašavajući važnost emocija, u praksi se radi o podređivanju emocija umu što je očito i iz definicije emocionalne inteligencije - sposobnost prepoznavanja, razumijevanja i reguliranja emocija. Emocionalna inteligencija ima ključnu ulogu u životu roditelja jer utječe na raspoloženje, donošenje ispravnih odluka, motivaciju, stabilnost, uravnoteženost, snalžljivost, prilagodljivost. Roditelj koji zna što treba poduzeti da bi postigao dobru odgojnu metodu, u prednosti je pred onim koji nema tu sposobnost i vještiji je u razvijanju EQ kod svog

djeteta. EQ se odnosi na emocionalne i društvene vještine. Smirenost i sreća upućuju na osobu visoke emocionalne inteligencije. Emocionalno inteligentna osoba rijetko je zbunjena, rijetko žali za svojim odlukama ili postupcima, te se vrlo dobro nosi sa stresom. Ona uvijek prihvaća izazove, psihički je jaka i ne slama se pod pritiskom, ima visoko samopouzdanje i zna prepoznati svoje vrijednosti. Uglavnom je zdravija i više zadovoljna životom i lako izražava svoje misli. Osim toga, ima uspješne prijateljske odnose, odnose s partnerom bilo da se radi o vezi ili o braku, a na poslovnom planu uvijek je prepoznata kao samouvjerenja i čvrsta, ali ujedno i fleksibilna osoba s kojom je jednostavno raditi. Ako je EQ na nešto nižem nivou, takve osobe "lako planu", imaju nizak prag tolerancije, nemaju mogućnost empatije s drugim osobama. Takvim osobama vlastite emocije doslovno divljaju upravljajući njihovim ishodima. Često upadaju u afekte, učine nepromišljenosti, imaju loše odnose s drugim ljudima, a svoje mentalne kapacitete koriste za opravdavanje vlastite agresivnosti ili depresivnosti. Roditelj s razvijenom EQ lakše će koristiti različite odgojne metode i prilagođavati ih ličnosti djeteta s ciljem razvoja djetetovih potencijala te razvijati odgovornost i samostalnost kod djeteta. U obitelji je danas posebno važno razvijati emocionalnu inteligenciju djeteta jer ubrzani način života često donosi manjak zajedničkog druženja članova obitelji, manjak razgovora roditelja i djece, manjak vršnjačkih odnosa te orijentiranost individualizmu kao stilu života te medijima kao obliku provođenja slobodnog vremena i druženja s virtualnim prijateljima. Zato je važno pronaći novi stil života i pronaći vrijeme za svoje dijete. On je moguć uz

mali trud, a donosi puno radosti u upoznavanju bogatstva raznolikosti društvenog života djetetu i roditelju te doprinosi dobrom mentalnom zdravlju svih članova obitelji.

Emocionalna inteligencija pomaže djetetu u razumijevanju sebe, pozitivnom doživljavanju sebe i razumijevanju i poštovanju drugih. Emocionalna inteligencija daje prednost učenicima u društvenom životu u razredu i kasnijem boljem snalaženju u životu. Utvrđeno je da postoje tri tipa roditeljskog ponašanja koji ne razvijaju emocionalnu inteligenciju djeteta:

- pretjerana popustljivost – primjećuju djetetove emocije, ali se rijetko u njih miješaju, sva-ku uzrujanost pokušavaju smiriti cjenkanjem ili mitom.

- stalno kritiziranje i kažnjavanje
- potpuno ignoriranje osjećaja – smatraju djetetove osjećaje gnjavažom.

Suosjećanje za potrebe drugih kod djeteta se razvija odnosom roditelj-dijete. Roditelj vlastitim primjerom iskazivanja emocija prema drugima, sebi i djetetu daje djetetu sposobnost razumijevanja drugih. Ključno za spoznavanje emocija drugih su neverbalni signali: ton, gesta, izraz lica, pokreti. Empatija se temelji na svijesti o vlastitoj ličnosti – što smo otvoreniji prema vlastitim emocijama, to smo vještiji u čitanju osjećaja drugih. Na razvoje empatije kod djeteta utječu:

1. topli odnosi u obitelji između roditelja (razgovor, razumijevanje, poštovanje, smirenost, pozitivan pogled na svijet):

- razgovor bez vrijeđanja drugih osoba, npr. susjeda, poznanika, učitelja

- razumijevanje supružnika, podrška u problemima, pomoć i dijeljenje kućanskih poslova, zajedničko rješavanje obiteljskih problema, dogovaranje o odgoju djeteta, usklađivanje odgojnih metoda prema djetetu

- životni optimizam

2. odnosi roditelja prema djetetu (poštovanje, postavljanje granica i discipliniranje, briga i ljubav):

- dijete se ponaša prema drugima onako kako se roditelji ponašaju prema njemu

- dosljednost i strpljivost u odgoju – odgoj traži stalnu brigu, razgovor, nadgledanje, upućivanje djeteta o životu i načinima rješavanja problema

- ljubav je briga, poštovanje, povjerenje, postavljanje granica, razvoj samostalnosti i odgovornosti

3. primjereni sadržaji iz okoline (slikovnice, knjige, filmovi, glazba ... koji potiču prijateljstvo, zajedništvo, ljubav prema drugima, poštovanje različitosti):

- agresivni sadržaji utječu na smanjenu mogućnost doživljavanja emocija drugih

- previše neprimjerenih sadržaja (žuta štampa, sapunice, crnka kronika, digitalna tehnologija) utječe na dječji mozak tako da dijete teško shvaća realni svijet i svoju okolinu i doživljava ga kao opasno mjesto za život.

Kako roditelji mogu razvijati kod djeteta suosjećajnost, razumijevanje i poštovanje drugih te spremnost za život u zajednici

- Vlastitim primjerom (roditelja) pokazivanja brige za druge, pomoći drugima, poštovanja i uvažavanja drugih te razvojem vlastitih moralnih vrijednosti, pokazivanjem pozitivnih emocija prema drugim ljudima te prema vlastitom djetetu.

- Razvijati poštovanje autoriteta odraslih jer dijete u svom razvoju traži vođenje odraslih (odrasla osoba je u dječjem svijetu važna i ona je putokaz prema svijetu odraslih, uzor i model ponašanja).

- Pozitivnom komunikacijom u obitelji koja se zasniva na međusobnom poštovanju i povjerenju, te ljubaznosti i kulturnom ponašanju.

Vlastitim nepoštovanjem različitih autoriteta roditelji kod djece razvijaju nesigurnost u svijet odraslih, međusobno nepoštivanje u vršnjačkim grupama, slabljenje moralnih vrijednosti te razvijaju probleme u ponašanju kao što su sklonost laganju, agresivnost, odbacivanje ustaljenih normi kulturnog ponašanja te drugi oblici asocijalnog ponašanja. Dobre i pozitivne emocije u obitelji čine djecu sretnijima, odgovornijima i spremnijima za suradnju s drugima i poštovanje svih u zajednici. Cilj odgoja djeteta je kvalitetan samostalan život mladog čovjeka u budućnosti koji je spreman surađivati s drugima i tako dati doprinos razvoju svoje zajednice.

Kako emocionalni i intelektualni razvoj djeteta u obitelji utječe na školski uspjeh

Ključni čimbenici koji utječu na razvoj mozga i obrazovno postignuće djeteta:

- prehrana – bogata povrćem, voćem, vodom, raznolika (bjelančevine, nezasićene masnoće, složeni ugljikohidrati)

- vježbanje – fizička aktivnost – od prve godine života potrebna motorička stimulacija – igranje na dječjim igralištima, igre spretnosti, vožnja biciklom, trčanje, ljuljanje, skakanje, penjanje, okretanje, vrtanja, igre loptom; dječja igra i fizička aktivnost pozitivno utječu na govorne sposobnosti djeteta, sposobnosti čitanja, pisanja i računanja te sposobnosti koncentracije; prevelika želja roditelja da zaštite dijete u igri da se ne ozlijedi nanosi veliku štetu dječjem kognitivnom razvoju kao i previše sjedilačkih dječjih „igara“ uz televizor i kompjutor; istraživanja pokazuju da dio mozga koji obrađuje pokrete/kretanje obrađuje i učenje; tjelesna aktivnost poboljšava kogniciju, tj. učenje; nedostatak kretanja može uzrokovati probleme u ponašanju i učenju; vježbanje puni mozak kisikom i hrani ga visoko hranjivim tvarima potrebnim za njegov razvoj (Rajović, 2017)

- geni – nasljeđe

- ljubav – briga roditelja, pažnja, dodir, razumijevanje, poštovanje i razvijanje djetetovih potencijala

- izazovi – poticaji za razvoj mozga (intelektualne, umjetničke i tjelesne aktivnosti koje se najčešće koriste u slobodno vrijeme).

Kako stres utječe na sposobnost učenja?

Bilo koja osoba pod stresom luči pojačano iz nadbubrežnih žlijezda tvar kortizol koja utječe na smanjenje aktivnosti imunološkog sustava, povećanje napetosti mišića, jače grušanje krvi i viši krvni tlak. Kronično visoke razine kortizola dovode do smrti moždanih stanica u dijelu mozga koji je ključan za stvaranje eksplisitne memorije.

Mnogobrojna istraživanja na američkim sveučilištima pokazala su da kronični stres oštećuje sposobnost pri razlučivanju bitnog od nebitnog, utječe na mišljenje i pamćenje, sklonost bolestima (više izostajanja s nastave).

Izvori stresa: odnosi u školi, odnosi u obitelji, količina gledanja TV-a i korištenja kompjutera, mobitela, društvena zbivanja. Različiti učenci različito odgovaraju na potencijalne prijetnje. Prijetnje koje utječu na otpuštanje adrenalina i kortizola, što smanjuje način mišljenja, osjećanja i djelovanja – fizičke prijetnje, ponižavanje, ismijavanje.

Jedna od reakcija na stres i prijetnje jest stanje naučene bespomoćnosti. Prepoznaje se kroz izjave: ja sam glup, ja sam nesretan, ja to ne mogu ... Uzroci su često: trauma, gubitak kontrole nad traumatskim događajem te zbog nemogućnosti donošenja odluka dolazi do prepuštanja (bespomoćnosti). Mogu je poticati i česta roditeljska ili učiteljeva prekoravanja: ti se uopće ne trudiš, ti si beznadan slučaj i sl.

Rezultati naučene bespomoćnosti su: otežano rješavanje problema, otežano učenje, tjeskoba, ljutnja, depresija, neprijateljsko ponašanje. Strategije za oslobađanja od stresa su: podrška prijatelja, razgovor, igre na zraku, vježbanje, sport, igra uloga, proslave u razredu, pisanje dnevnika.

Mozak i emocije

Negativne emocije (tuga, ljutnja, zavist, ljubomora, mržnja, nestrpljivost) smanjuju kapacitet mozga za razumijevanje, uočavanje značenja, pamćenje i više misaone procese. Uplašeno, zbunjeno dijete ne može jasno razmišljati. Emocije određuju zašto učimo i imamo li samopouzdanja i sigurnosti u rezultat učenja. Pozitivne emocije (ugoda, veselje, sreća, sigurnost, zadovoljstvo) povećavaju mogućnosti za uspješnijim učenjem. Pozitivne emocije stvaraju visoko samopouzdanje i samopoštovanje kod učenika. Kako zbog stila života često zanemarujemo emocije i kod odraslih i kod djece, važno je osvijestiti kod roditelja značaj emocija za socijalni i kognitivni razvoj djeteta te stvaranje optimističkog obiteljskog ozračja zasnovanog na pozitivnim emocijama, na druženju, igri, razgovorima, fizičkim aktivnostima, a uz što manje korištenje digitalne tehnologije. Korištenje digitalne tehnologije (bilo u prevelikim vremenskim dozama izloženosti ili često izloženosti negativnim sadržajima) u obiteljima i izostanak obiteljskog druženja, igre i fizičke aktivnosti pokazuje u našoj praksi negativan utjecaj na dječji psihofizički razvoj u vidu slabijih socijalnih vještina, slabljenju motivacije za učenje i odgovornost za sebe.

Kako odgojni stil roditelja utječe na ponašanje djeteta

Roditelj kod djeteta školske dobi svojim odgojnim metodama razvija i potiče razvoj samostalnosti, sposobnost postavljanja vlastitih ciljeva, potiče školska postignuća i razvija samopouzdanje i samopoštovanje. Pretpostavka uspješnosti odgojnih metoda u obitelji jesu oblici ponašanja roditelja koje doprinose osjećaju zajedništva i sigurnosti djeteta, a to su ljubav, povjerenje, poštovanje, razumijevanje.

Ovakvi odnosi unutar obitelji i prema djetetu se grade:

- prihvaćanjem djeteta sa svim njegovim dobrim i lošim osobinama
- slušanjem
- poštovanjem i uvažavanjem djeteta i drugih ljudi
- izražavanjem osjećaja ljubavi i brige
- razvijanjem osjećaja solidarnosti prema drugima
- razumijevanjem i uvažavanjem različitosti i drugačijeg mišljenja
- priznavanjem i ispravljanjem pogrešaka.

Roditeljstvu se ne uči u školama i roditelj u svojem pristupu djetetu polazi od vlastitog iskustva u svom djetinjstvu ili se snalazi sam na razne načine. Postojećom praksom moguće je odrediti četiri stila roditeljstva:

- autoritarni roditelji – strogi su, zahtjevni, disciplinu ostvaruju prijetnjama i kaznama, traže poslušnost i bezuvjetno pokoravanje
- indiferentni roditelji – postavljaju malo zahtjeva i ograničenja, daju malo topline i podrške

- permisivni roditelji – postavljaju malo granica, ali su brižni i pokazuju ljubav
- demokratični roditelji – određuju granice djetetu, brižni su, pokazuju ljubav i uvažavaju dječje potrebe.

Svaki od navedenih odgojnih stilova ili stilova roditeljstva stvara kod djeteta određene oblike ponašanja.

Ponašanje djeteta velikim je dijelom određeno okolinom u kojoj odrasta, na prvom mjestu odgojnim postupcima u obitelji. Prihvaćanje djeteta od strane roditelja i drugih članova obitelji, ljubav, brižnost i postavljanje granica u odgoju odrednice su koje određuju ponašanje djeteta. Cilj odgoja je pripremanje djeteta za samostalan život i odgovornost prema sebi i drugima, te bi u skladu s tim ciljem roditelji trebali usmjeravati svoje odgojne postupke. U skladu s tim stručni suradnik pedagog osvještava roditelje da svoje odgojne postupke usmjere na dobrobit djeteta, da uoče nepravilnosti u odgojnom pristupu i da u tom smislu teže promjenama. Nepravilnosti u odgoju pokazuju se u prevelikoj zaokupljenosti roditelja poslom, indiferentnim odnosom prema djetetu, dominantnom stavu prema djetetu, davanjem materijalnih nagrada djetetu, popuštanjem i stvaranjem prijateljskog odnosa s djetetom. Ovakvi odgojni postupci stvaraju nesamostalno i neodgovorno dijete.

Stručni suradnik pedagog poznaje navedene osobitosti roditeljstva i odgojnih stilova, razumije ulogu roditelja u razvoju djeteta, njegov rast i razvoj s djetetom, roditeljske postupke. Ta znanja daju pedagogu osnovu za suradnju s roditeljima.

Kompetencije pedagoga u radu s roditeljima

Za stručnog suradnika važno je razumijevanje prethodno navedenih društvenih promjena koje utječu na promjene u životu obitelji, a radi pronalazjenja odgovarajućih metoda i oblika rada s roditeljima. Znanje o društvenim procesima omogućit će stručnom suradniku pedagogu da bolje razumije obiteljske odnose, dinamiku obitelji, položaj djeteta u obitelji, položaj obitelji u društvu. Suradnja s roditeljima u tom pogledu traži od pedagoga raznovrsne kompetencije.

U okviru svojih poslova školski pedagog ima pet kompetencija: osobnu, razvojnu, stručnu, međuljudsku i akcijsku (Staničić, 2001).

Pod osobnu kompetenciju autor određuje osobne odlike kao što su iskrenost i dosljednost, komunikativnost i pristupačnost, povjerenje, marljivost.

Razvojnu kompetenciju određuje kao uvođenje inovacija u rad, u svoj rad i rad škole, racionalno organiziranje rada, informiranje o stručnim pitanjima i jasnoću vizije razvoja škole.

Stručna kompetencija određena je poznavanjem programa rada pedagoga, plana i programa rada škole, didaktičkih načela i prosvjetnog zakonodavstva.

Međuljudska kompetencija određena je poznavanjem zakonitosti međuljudskih odnosa dok je akcijska kompetencija okrenuta prema savjetodavnom radu i rješavanju problema. U suradnji s roditeljima pedagogu su potrebne sve kompetencije, no možda je najvažnija i najpotrebnija međuljudska kompetencija koja je određena poznavanjem zakonitosti međuljudskih odnosa, što uključuje dobre komunikacij-

ske vještine. Pretpostavka uspješne komunikacije jest sposobnost aktivnog slušanja roditelja. Slušanje roditelja omogućuje pedagogu razumjeti što je roditelj želio reći, pokazati razumijevanje za mišljenje roditelja, potaknuti roditelja da govori kad je nesiguran u komunikaciji, odgovoriti na roditeljevo pitanje, smanjiti emocije roditelja da bi razgovor bio konstruktivan, pomoći roditelju da jasnije sagleda svoj problem kako bi potaknuo njegovo rješavanje, izgraditi odnos povjerenja.

Kod slušanja roditelja pedagog treba razlikovati ono što čuje i ono što sluša. Slušanje kao komunikacijska vještina uključuje usmjeravanje pažnje, interpretiranje i zapamćivanje onoga što je roditelj rekao. Slušanje traži i razumijevanje gledišta roditelja na određeni problem (Miljković, Rijavec, 1996). Aktivno slušanje pretpostavlja usmjeravanje pažnje na ono što govori roditelj, gledanje roditelja u oči, postavljanje potpitanja, parafraziranje (ponavljanje onoga što smo čuli, ali vlastitim riječima), neverbalnu usmjerenost na razgovor i slušanje.

Zaključak

Cilj povezivanja obiteljskih i školskih vrijednosti jest zajedničko nastojanje roditelja i škole da doprinesu psihofizičkom razvoju učenika, da usglase pedagoške postupke prema učenicima, da potiču motivaciju učenika za što boljim postignućima i ostvarenjem svojih potencijala, ali i da se međusobno upoznaju. Bolje poznavanje škole i roditeljskog doma, uvjeta i načina rada pomaže školi i obitelji da ostvare uspješniju suradnju, da budu partneri u ostvarenju optimalnog dječjeg razvoja.

U ostvarivanju tog cilja stručni suradnik pedagog svojom profesionalnom ulogom i kompetencijama unapređuje život škole, potiče različite oblike suradnje roditelja i škole te ostvaruje komunikaciju s roditeljima u skladu s pedagoškim načelima. Svim pedagogima želim puno ustrajnosti, hrabrosti i ljubavi na tom putu

Literatura

Delač Hrupelj, J. i sur. (2000). Lijepo je biti roditelj. Zagreb: Creativa.

Dennison, P. (2007). Brain gym i ja. Leke-nik: Ostvarenje.

Goleman, D. (1994). Emocionalna inteligencija. Zagreb: Mozaik knjiga.

Good, P. (1991). U potrazi za srećom. Zagreb: Alinea.

Miljković, D. i Rijavec, M. (1996). Psihologija samopouzdanja. Zagreb: IEP.

Rajović, R. (2017). Kako igrom povećati dječji IQ. Split: Harfa.

Relja, J. (2016). Učim i veselim se. Zagreb: Naklada Ljevak.

Relja, J. (2017). Učim i surađujem. Zagreb: Naklada Ljevak.

Staničić, S. (2001). Kompetencijski profil školskog pedagoga. Napredak, 142(3), 279-295.

Yankelovich, D. (1994). Nova pravila: tražanje za samoispunjenjem u svijetu izokrenutih vrijednosti. Zagreb: Nakladni Zavod Globus.

Abstract

Pedagogue and comprehending the role of a parent in a contemporary family

Summary: *Parents are the first educators of a child which, the age of six, becomes an elementary school student, they know their child well, they take care of their physical and mental development. Parents and school pedagogues work together in the best interests of a child when it comes to the development of their potential. The pedagogue approaches the parent as a partner, taking into account their family anamnesis, their socio-economic status and their personal traits and they try to include the parent not just in different activities and school projects, but also in individual counselling for the sake and welfare of their child. They act both as an educator and as a counselling leader. Pedagogue is also well versed in the societal conditions which affect the family and upbringing and the position of a child in the family. Pedagogue is a professional who conducts the affairs of parental cooperation following the Ethical pedagogue's codex and the Education in primary and secondary school Act. School pedagogue, in cooperation with parents, brings together school and family values, instructs parents into inner workings of a school, educates and includes parents into school dealings and guides them in pedagogical counselling.*

Keywords: *family, parental role, school pedagogue*